

MAROS IMRE EMLÉKEZETTE.

Irtta: *Horusitzky Ferenc*.*

ERINNERUNG AN IMRE v. MAROS.

Von: *Franz Horusitzky***

A geológus az évmilliók történetének tudósa! A mult szinte végtelen távlatait öleli át merészen az emberi gondolat, rég letűnt világokkal, életekkel, melyeknek ma már mása sincsen s távoli titkokkal, melyek már ott állnak őrt a kozmikus lét ősködbe burkolt bölesője előtt. A geológus szeme hozzáedződött az idő örökkévalósággal határos dimenzióihoz. Ha otthonosan néz szét az évmillióknak abban a szinte végtelen távolában, mely az e léptékben pillanatszerű földi létünk megelőzte, mért nézzen idegen borzongással az időnek abba az örökkévalóságába, mely a földi lét e röpké epizódját követi? Valóban, talán leginkább a geológusnak kellene az emberi földi élet elhunálását „sub specie aeternitatis”, — az örökkévalóság szemszögéből — nézni tudni; . . . az Élet elmúlását és az örök Életet, e kérlelhetetlenül következetes örök törvényt, melyet oly gyakran betűzhet ki az átkentatott földrészekből, a teremtés nagy könnyének ezen egymásraboruló hatalmas, beszedés lapjairól. Ezt a szeretett lelket átszólít a földi lét nagyon is gyenge és hézagos korlátain. A könnyek azonban a szívből fakadnak, a szívet pedig ezer és ezer láthatatlan véredény fűzi össze társak és barátok szívével s ha egy-egy ilyen hozzánk kapcsolt élet tőlünk elszakad, fájdalmas seb marad nyomában. A szív világszemlélete már nem lehet Sokratesé; távlatainak az anyaföld kék horizontja szab határt, közege ez a küzdelmes, vérrel és könnyel áztatott élet, melyben annyi a bánat, a baj, a szenvedés, a küzködés, a vergődő jószándék és a keserű megaláztatás s mely felett — oly kék az ég, hol arany sugarat hint a Nap, dalol a madár, vidán, friss szellő jár a hegyek felett, s tarka, illatos szirmokat nyílnak a virágok. Az ember világa ez, mely oly gyönyörű tud lenni, hol Beethovenek lelkéből kilenedik szimfóniák fakadnak s Rhodinek faragják kőbe lázas költészetük. Igen: itt fény töri át az árnyakat, mely elhozza e tiszta virág létbe a Végtelent, a pillanatban is időtlent.

* Előadta a M. Földt. Társulat 1938. február 9-én tartott közgyűlésén.

** Aus der Generalversammlung d. Ung. Geol. Gesellschaft am 9. Feber 1938.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Mikor, engem érvén a megtiszteltetés, hogy 1937 május 14-én a jobbik létbe költözött szeretett tagtársunk, kartársunk és barátunk, kisbatskói és konyhai Maros Imre m. kir. főgeológus emlékét közgyűlésünk elé állítsam, lelki szemeim elé híva az ő kedves alakját, az életnek és az elmúlásnak, az élet értelmének és értelmetlenségének, a fénynek és az árnyak ez az örök antifoniája esendült át lelkemen. S úgy éreztem, hogy ekkor Maros Imre lelke sugallt, hiszen az Ő élete ennek az antifoniának szinte epikai tartalmánál kínálkozik.

Kiváló felkészültségű élesen látó geológus, sokoldalú, egyetemes kultúrájú lélek. Hatalmas nyelvtudása, megnyerő egyénisége szinte predesztinálták, hogy ott haladjon a magyar tudományos élet élsorában. Az alig 32 éves ifjút életének legszebb virágzásában, mikor talán a legdúsabb termést hozhatta volna ez a sokatígérő élet, már a haretér vérgőzös forgatagába löki a sors, azt a Maros Imrét, ki úgy szerette az életet és aki előtt szent volt az élete a legparányibb tarka pillének vagy virágnak. Mikor töretlen testtel és lélekkel kerülve ki a gyilkos viharból újra munkába fog, esakhamar nélkülözhetetlenné válik a magyar geológiai élet számára nagy nyelvismerete és enciklopedikus tudása, vállára nehezedik a Pöldtani Intézet hatalmas könyvtárának vezetése s esaknem az egész geológiai ásványtani, közettani őslénytani és talajtani szakirodalom idegennyelvű tolmácsának terhe, mely esaknem minden idejét leköti. Ezzel pályája a másokért való munka rögös útjára tér, mely útra oly ritkán hull babér.

55 éves volt, ekkor még izmos erőben jár a férfielelet, mikor titokzatos, bujkáló kór támadja meg. Rohamosan hullanak el parányi munkásai élete drága nedvének: a vér piros sejtjei. S a függöny leszalad, a dráma — a felvonás közepén — végetér.

Maros Imre derüs lélekkel tudott járni az élet rögös útján, melyre ha néha-néha árnyékot vetett egy-egy átvonuló szürke felhő, mindég át tudott menni az élet naposabb oldalára. Művésze és rajongója az életnek, melynek mindenütt meglátta és mohó lélekkel itta fel szépségeit. Szeméből egy kontemplatív böles élet-szemlélete tekintett a tülekedő világba. Rajongott a természetért, a virágokért, s kint a természet szabad ölné hosszan el tudott gyönyörködni Isten legparányibb lényének esöppnyi életében. Maga nem zenélt, de rajongott a zenéért, s minden művészetért. Beesülte a barátságot és meleg szívvel tudott szeretni: hisz a művészetet, a szépséget, a szeretetet és a jóságot egyazon örök forrás emanálja. Természetszeretete hajtja a botanika felé is, melynek lelkes barátja volt. Több volt mint amatőr növénykedvelő. Pompás növényismeretével sokszor ejtette esodálatba azokat, akik őt Isten szabad ege alá kísérték. Különös érdeklődéssel fordult a kaktuszfélek, e vídámkülséjű, ezerarcú növények felé. A Magyar Kaktusztenyésztők Egyesületének elnöke volt. Távoli világrészekből is hozat egy-egy ritka fajtát s legnagyobb örömét lelta abban, ha egy-egy ilyen

ritka fajt sikerült meghonosítania. Szinte szimbohunot látok ebben a kedves, bohém virágban, mely a Szahara homokján is megtalálja a maga életének örömét s a sivatagok tikkasztó légköréből is ki tudja esikarni a maga éltető nedvességét, ott is kibontja a életének művészi értékét, pompás piros virágait.

Vakációiban Balaton menti tuszkulámmába vonul családjával, hallgatja a fehér habok és kék hullámok zenéjét, a természet örök, fenséges ritmusát.

Harmónikusan és szerényen élte életét. Ugy élt, hogy nem foglalt el másoktól helyet, s csak most, hogy eltávozott, látjuk mily nagy az úr, melyet hátrahagyott.

Kisérjük nyomon ezt a nemes életet és adjuk át a szót a krónikásnak.

Konyhai és kisbatskói Maros Imre 1882. jan. 12-én régi budai családból született. Természet iránti szeretete már kora gyermekkorában felébredt, s az iskolai szünidők alatt szeretettel kertészkedett a szülői ház kertjében, növények bnjtásával, ojtásával, nemesítésekkel kísérletezett. A növényvilág iránti vonzalma azután végigkíséri egész életén. Már a szülői házban és a nagyszülői házban gyermekkorában sajátítja el tökéletesen a német és a francia nyelvet. 1900-ban érettségizik a II. ker. reálban, majd a Budapesti Egyetem bölcészettani fakultására iratkozik be. Ekkor fog csak hozzá az angol nyelv elsajátításához s jellemző bámulatos nyelvkészségére, hogy csak egy fél esztendeig vesz angol nyelvórákat s az angol nyelvben máris annyira halad, hogy önmagát képezheti tovább. Mikor később északi útján angolokkal találkozik, azon tanakodnak angol ismerősei, hogy vajjon a cambridgei, vagy oxfordi tájszólást beszéli e. 1906-ban középiskolai természetrajz tanári oklevelet szerez, de már előzőleg, 1904-ben a m. kir. József Műegyetem ásvány-földtani tanszékéhez kerül tanársegédnek, dr. Schafarik Ferenc professzor mellé, e kiváló geológiai mesteriskolába, mely egy egész kiváló magyar geológus generációra üti rá a maga bélyegét. Idősebb Lóczy Lajos avatott szeme felismerte a műegyetemi ásvány-földtani tanszék fiatal tanársegédjében a benne rejlő értékeket s 1909-ben a m. kir. Földtani Intézethez hívja meg. 1910-ben már Lóczy Lajossal Stockholmba utazik s a Nemzetközi Geológiai Kongresszus XI. ülészakán vesz részt. Ekkor kirándul a Spitzbergákra is, mely útjáról a Magyarhoni Földtani Társulat ülésén be is számol.

Ó kalauzolja az ezidőtájt nálunk járt kiváló sarkkntatót, Schakletont, aki előtt szintén nem maradhattak rejtve Maros Imre kiváló képességei s komolyan tárgyal a fiatal tudóssal, hogy mint az expedíció geológusa kísérje el őt készülő, s mint kiderült, sajnos utolsó sarki útjára. Talán a sors akarta úgy, hogy Maros Imre még a mienk maradjon, s ne ragadja ott a fehér halál a sarkvidék végtelen jégmezőin.

1913-ban a m. kir. földtani Intézet olaszországi tanulmányútján vesz részt. 1912 és 1914 közt a Földtani Intézet felvételein mint

a bilári felvételi osztály beosztott tagja dolgozik és közben a Kárpátokban, Nyitra megyében végez előkészítő felvételeket. Itt a Kárpáti hegyek alján ismerkedik meg élettársával, Csatai Csatay Erzsikével. Ezekhez az időkhöz személyes emlékek fűznek. Édesapámmal, mint kis diákgyerek, 1912-ben Bajmócon töltöttük a nyarat, s még élénken él emlékemben a bajmócfürdői öreg fásor, kirándulásunk a Nyitra forrásához, fürgé pisztrángoktól hemzsegő kristálytiszta vizéhez, az a szép bajmóci nyár, mikor a két szerető szív egymásra talált. 1915-ben vezeti később oltárhoz Csatai Csatay Erzsébetet, s e boldog házasságukból született Gábor és Éva gyermekük, kiket mindig oly szerető apai büszkeséggel emlegetett.

1914 tavaszán haditengerészetünk kis hadihajójának, a Najádnak fedélzetén látjuk Maros Imrét a II. Adria expedíció tagjaként, mely expedíció a Quarnero és az Adria oceanografiáját kutatja. A háború Maros Imrét is magával sodorja. 42 hónapot tölt a frontokon a 4. honvéd lovastűzérezrednél, s vitézségével megszerzi a bronz és ezüst signum laudist, 3 hónapot tölt a bécsi hadigeológiai kurzuson, majd az összeomlás után, mint százados szerel le. Hazaérkezése után előbb agrogeológiai kutatásokat végez Baleneger Róberttel, majd a Balatontól délre, Somogy vármegyében kap felvételi területet, ahol több nyáron, 1928-ig dolgozott. 1930-ban Rakusz Gyulával a Villányi hegységben, 1931-ben Pávai Vajna Ferencceel a tétényi plató környékén vesz még részt az intézet felvételi munkájában. Vezeti az Intézet Könyvtárát, s végzi a földtani intézeti kiadványok idegennyelvű szerkesztésének s nagyrészt fordításának terhes, s nemesak nagy nyelvtudást, hanem sokoldalú szaktudást is igénylő munkáját.

Első tudományos dolgozatai még műegyetemi tanárságod korában jelennek meg. 1908-ban boesátják közre Schréter Zoltánnal a Műegyetemi Ásvány-földtani Intézet egyik sokszorosított kirándulási vezetőjét, Geológiai Kirándulás a Csiki hegyekbe és a Tétényi platóra címmel, mely e változatos felépítésű terület földtani megismerésére vágyók biztos kalauza lehet. Ugyanabban az évben Pyrit Déváról címen ásványtani dolgozata jelenik meg a Földtani Közlönyben, melyben a dévai rézbányából intézetének gyűjteményébe került andeziteken fellépő ásványok sorát vizsgálja, s a lapdús piriteken pontos kristálytani méréseket végezve 12 forma indexét közli. 1910-ben az úttörő első Nemzetközi Talajtani Értekezlet Munkálatainak tudományos szerkesztését végzi Güll Vilmossal. 1912. évben megjelent első felvételi jelentésében beszámol arról a gazdag eredménnyel járt gyűjtő munkáról, melynek folyamán különösen a Révi kőröspart jura sorozatának fannáját gyűjti be. Áldozhatott itt kedvence tudományának a botanikának is, midőn a m. kir. Földtani Intézet gyűjteményét a Révkörnyéki szarmata gazdag fitopaleontológiai anyagával gazdagította. Az 1920—23 év közti felvételek eredményeit az akkori szűkös nyomdaviszonyok miatt összevontan közli „A Déli Balatonpart egy részének agrogeológiai viszonyai” című értekezésében, s e terület felvételé-

konyhai és kisbatskói MAROS IMRE
1882 — 1937.

nek folytatásáról számol be következő évi jelentése a Földtani Intézet Évi jelentéseinek 1924. évi kötetében s az 1925—28 évi kötetben Geológiai és agrogeológiai jegyzetek Somogyvármegyéből című munkája. Ezt a somogyi domboságot kövületszegény, sőt többnyire kövületnélküli pannon-levantei agyag-homok építi fel, részben löszszel és futóhomokkal lefedve. Valóban nem olyan terület ez, mely a tudós tollát írássra izgatná, s Maros Imre e látszólag sivár témából is aprólékos ötvösműveket farag. E jelentésekből esillan ki legélénkebb fémmel az elhivatott természetkutató élesen látó szeme s a problémákat felvetni és következtetni tudó sokoldalú szelleme. Aprólékosan megfigyelő éles szemének minden homokszem, minden barázda külön izgat studiumot jelent és geológiai történéseket mesél. A pontikum mélységviszonyai, a fációsövek eltolódása, a löszhullás ideji steppeklíma visszaütésekkel való kialakulása a pliocén nedvesebb éghajlatából, a löszidőszak klímaváltozásai, és abszolút időtartama, területének tektonikája, a patakrendszerekkel való összefüggés és a mélyebb fáciesek magasabb fekvése alapján, a jelenkori kéregmozgások nyomozása a fiatal löszteraszok képződése s az erózió hevesége, illetve lanyhasága alapján; A völgyi lösz keletkezése és diagenézise, a talajtípusok és talajszelvények kialakulása s egy sereg más geológiai agrogeológiai és morfológia probléma patakszik elő e jelentésekben a Szerző tollából s nyer mindig ötletes megoldást. Valósággal szenvedéllyel bányáskodik témájában, hogy nem maradt e valami probléma elhajtva és megoldatlanul E dolgozatok a pontos megfigyelésnek, s az igazi természettudományos szellemű oknyomozó kutatásnak mindig mintaképei lehetnek.

Közben 1922-ben a Hidrológiai közlöny II. kötetében a trencséni vízvezeték forrásának hidrológiáját ismerteti a lehullott esapadék és a forrás vízhozamának számszerű összefüggésére mutatva rá. A magyar Kir. Földtani Intézet 1929-32.évi kötetében lát napvilágot Pávai Vajna Ferencsel együtt írt tanulmánya Sümeg és Ukk községek vízellátásáról, melyben részletesen ismertetik a terület földtani felépítését, a pannon és a mezozoikum hidrológiáját, Maros Imre bukógát segítségével megméri a tekintetbe jövő vizek mennyiségét s ötletes megoldást talál az Ukktól nyugatra a pannon kaviesből termelhető vizeknek a fogyasztási területre való felnyomására, mikor az egyik üzemen kívül álló vízimalomban levő Bánki turbinát javasolja erre a célra felhasználni, számításai szerint a rendelkezésre álló vízi energiát e célra kielégítőnek találva.

1935-ben jelenik meg Földtani megfigyelések a Székesfevárosi vízművek bővítési munkálatainál e értekezése. Megállapítja itt, hogy a dunai alagutak miocén agyagja nem húzódik át a jobbpárra, a dunavető nem a jobbparton halad, hanem kelet felé tolik, s ha a thermális vonalon feltörő hévvizeket az alföld felől származtatjuk, a Pünkösdi Fürdő általa véleményezett artézi kútja-

ban a vető keletfelé tolódása miatt már a karsztvizeknek kell túlsúlyra jutni, amit a fúrás vizének több mint 100 m-en állaudó hőfoka igazolt is. A vízművek kútjában észlelt miocén luuachellát nem élettani optimum tanujának, hanem ellenkezőleg, a vulkáni tufahullás folytán keletkezett tömegtemetőnek tekintti. E tömegkatasztrófa következtében kövület nélküliek a sliragyagra települő ottani riolittufák.

A m. kir. földtani intézet egész sorát őrzi **Maros Imre** mintaszerű szakértői jelentéscincnek, melyek magánérdekeket érintve, természetesen általában nem jelenhettek meg nyomtatásban.

A legtöbbit nyom mindezekén kívül **Maros Imre** tudományos hagyatékának mérlegén annak a többszáz cikknek több ezer oldalra rúgó idegennyelvű fordítása, mely fordításokkal magyar kultúrmissziót teljesített, a magyar természettudományos kultúra termékeinek biztosítva utat a nagyvilágba.

Idegen nyelvből magyarra való fordításai közül mint a legnagyobbat **Bathery** 300 oldalas tüskebőrű monografiáját említem meg, mely az idősebb **Lóczy Lajos** által szerkesztett Balatoni monográfia I. kötetében jelent meg.

Értékes kiegészítése **Maros Imre** Tudományos munkásságának népszerűsítő munkája. Elsőrendű didaktikával, színes előadásokban kedveltette meg a geológiát a Szabad Egyetem hallgatóival, melynek kedvelt előadója volt.

Hallgatóit a geológiai megfigyelésbe kint a terepen is számos kiránduláson vezette be. Kitűnő előadó és szónok. Még mindig emlékezetes remekbe készült rögtönzött beszéde, mellyel a nemzetközi talajtani értekezlet kirándulása alkalmával Debrecenben **Van Bahren** holland professzor gyűjtő irredenta beszédére válaszolt. Társulatunknak 1906 óta lelkes és munkás tagja, 1913—16-ig másodtitkára, a legutóbbi 10 esztendőben a pénztárvizsgáló bizottság tagja s a Földtani Közlöny németnyelvű fordítója.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Ime az Ember! A tudós, a jó és széplelkű ember. S mondhatnám: ime az Élet; a folytatásos regény, melynek itt sohasincs folytatása, s melynek ott túl kell keresnünk megoldását és igazi értelmét. Ha elfogná lelkünket a kétség sötétsége, melyet fölénk borít a veszteség okozta fájdalom, uézzünk keresztül ezen a sötéten a mi szeretett barátunk szemével, s úgy nézzünk a sírra, mely Őt tőlünk eltakarja; kiesiny halmára az ő féltve őrző anyaföldnek, melynek oly szeretettel bogozta titkait. Hisz ajtónkon már a tavasz kopogtat, s **Maros Imre** sírján nemsokára kinyílnak a virágok, az ő kedves virágai. Felette nemsokára kék lesz az ég, s túl a végtelen kékségeken az ő lelke a mindig szomjazott szépség, jóság és igazság örök forrásánál sütkérezik.

Az anyaföld hantja, a kibomló virág és a kék ég közé mint valami allegórikus vízió kívánczik a lebegő paesirta képe, a tavaszban felszabadult dalával . . . **Maros Imre** lelke tán, — vagy csak a természet egy vándor kis dalnoka meséli el, mint régen, el-

pihent öreg barátjának aprócska bánatát, örömét, vagy talán szerelmét; . . . s egy pillanatra mintha ellebbenne a fátyol a végzet misztikus logikája elől, melyet az öző emberi fájdalom könnyes fátyola eltakar.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Maros Imre nem hagyott minket örökség nélkül, de nem is ment el tőlünk üres kézzel. Elvitte tőlünk a legnagyobb kincsét, amit távozó lélek átvihet magával oda túlan a téreken, mindnyájunk igaz szeretetét. Emlékét a Földtani Társulat, mindnyájan barátai, örökké őrizni fogjuk, mert örök, meleg baráti otthont kapott ez az emlék a szívünkben.

* * *

Am 14. V. 1937. starb Imre Maros v. Kisbótskó und Konyha, kgl. ung. Chefgeologe, seit 1906 ein wertvolles und treues Mitglied der Ungarischen Geologischen Gesellschaft. Imre v. Maros war in den Jahren 1913—1916 Vizesekretär unserer Gesellschaft und einer der Schriftleiter der „Geologischen Mitteilungen“. In den letzten 10 Jahren sind die deutschen Artikel unserer Mitteilungen von ihm übersetzt worden.

Er wurde am 12. I. 1882. geboren. Die Lehramtsprüfung legte er an der Universität Budapest im Jahre 1906 ab, in den Jahren 1904—1909 wirkte er als Assistent am Mineralogisch-Geologischen Institut der Technischen Hochschule bei Professor Dr. Franz Schafarzik. Im Jahre 1909 wurde er zum Geologen ernannt an der kgl. Ung. Geologischen Anstalt. Er führte seine geologischen Aufnahmearbeiten im Bihar-Gebirge, in den westlichen Karpaten und in Transdanubien aus. I. v. Maros begann seine fachliterarische Tätigkeit mit mineralogischen Arbeiten, später befasste er sich hauptsächlich mit agrogeologischen und hydrologischen Fragen. Als ausserordentliches Sprachtalent war er berufener Interpretator ungarischer Facharbeiten in fremden Sprachen. Das Andenken seines lebenswürdigen Wesens wird in der Ungarischen Geologischen Gesellschaft immer bewahrt!

SZAKIRODALMI MUNKASSÁGA. FACHLITERARISCHE TÄTIGKEIT.

1. (dr. Schrétér Zoltánnal) Geológiai kirándulás a Csiki hegyekbe. (Sokszorosított kirándulási vezető. 1908.)
(mit dr. Zoltán Schrétér.) Geologischer Ausflug in die Csiker Berge. Exkursionsführer. Nur Ungarisch. 1908.
2. Pyrit Déváról. Földtani Közlöny XXXVIII. köt. 3—4. füz. 189. old. 1908. —
Pyrit von Déva. Földtani Közlöny Bd. XXXVIII. Heft 3—4. pag. 230. 1908.

3. Jelentés az 1912. évi felvételekről. A m. kir. Földtani Intézet Évi Jelentései az 1912. évről. 107. old.

Bericht über die Aufnahmen im Jahre 1912. Jahresberichte der Kön. Ung. Geol. Anstalt. 1912. pag. 116.

4. A déli Balatoupart egy részének geológiai és agrógeológiai viszonyai. A m. kir. Földtani Intézet Évi Jelentése az 1920—1923. évekből. 128. old.

Geologische und agrogeologische Notizen über einen Teil des südlichen Balatongebietes. Jahresberichte der Kön. Ung. Geol. Anstalt für 1917—1924. pag. 159.

5. A treneséni vízvezeték ferrása. Hidrológiai Közlöny II. köt. 89. old. 1922.

Über die Quelle der Wasserleitung von Trenesen. (Resumé). Zeitschrift f. Hydrologie II. Bd. pag. 207. 1922.

6. Jelentés az 1924. évi felvételekről. (Bericht über die Aufnahmen im Jahre 1924. Nur Ungarisch) A m. Kir. Földtani Intézet Évi Jelentései 1924. évről 19. old.

7. Geológiai és agrógeológiai jegyzetek Somogyvármegyéből. A M. Kir. Földtani Intézet Évi Jelentései 1925—1928-ról 157. old.

Geologische und agrogeologische Notizen aus d. Komitat Somogy. Jahresberichte der Kön. Ung. Geol. Anstalt über die Jahre 1925—1928. pag. 161.

8. (Pávai Vajna Ferenc) Sümeg és Ukk községek vízellátása A M. Kir. Földtani Intézet Évi Jelentései az 1929—1932. évekről. 479. old.

(mit dr. Franz v. Pávai Vajna) Die Wasserversorgung der Ortschaft Ukk. (Resumé). Jahresberichte der Kön. Ung. Geol. Anstalt über die Jahre 1929—1932. pag. 494.

9. Földtani megfigyelések a Székesfővárosi Vízművek bővítési munkálatainál. Földtani Közlöny LXV. köt. 350. old. 1935

Geologische Beobachtungen gelegentlich der Erweiterungsarbeiten der Budapester Wasserwerke. (Resumé) Földtani Közlöny Bd. LXV. p. 353. 1935.

Több száz szakmunka fordítása idegen nyelvekre és idegen nyelvekből. — Übersetzung mehrere hunderte der Fachabhandlungen auf fremde Sprachen und aus fremde Sprachen.